

STADS
HERSTEL

VRIENDEN

VRIENDENWANDELING
27 MEI 2018

VRIENDENWANDELING 'IN EUROPA'

Welkom bij de jaarlijkse Vriendenwandeling van Stadsherstel. We wandelen langs monumenten die Stadsherstel de afgelopen zestig jaar heeft gered en gerestaureerd met Vriendenbijdragen. Een aantal daarvan is speciaal voor de wandelaars opengesteld.

THEMA: 'IN EUROPA'

Het thema van de Stadsherstelwandeling van dit jaar sluit aan bij het thema van de Open Monumentendagen 2018 'In Europa' en bij dat van het Europees Jaar van het cultureel Erfgoed. De organisaties hebben onder andere als doelstelling het bewaren, restaureren en hergebruiken van Europees erfgoed. En dan zit u bij Stadsherstel goed; dat is wat Stadsherstel al ruim zestig jaar doet. Ook internationale bouwstijlen ontsnapten niet aan onze aandacht. Panden met die achtergrond zijn ook in de Stadsherstelwandeling opgenomen.

OPENGESTELDE PANDEN

De route begint bij een pand in restauratie, Geldersekade 15. Ook Oudezijds Voorburgwal 61, een pand waar de restauratie binnenkort van start gaat is te bezichtigen. Bijzonder stucwerk is te vinden in restauratiepand Prinsengracht 25. En onze nieuwste aankoop, de vervallen Haarlemmerpoort, is ook te bewonderen. In elk open huis staan Stadsherstellers klaar om meer over de geschiedenis en de restauratie te vertellen.

PANDEN OP DE ROUTE

Alle Stadsherstelpanden zijn te herkennen aan het blauwe Stadsherstellogo op het pand. In dit boekje zijn de panden als volgt te herkennen:

- 1** Panden geopend voor bezoek
- 2** Panden op de route
- 3** Panden gerestaureerd door Stadsherstel

WANDELING EN BORREL

Om teleurstelling te voorkomen is het goed te weten dat het laatste pand, de imposante Haarlemmerpoort, open is tot 17.00 uur. De borrel vindt plaats in de Posthoornkerk, aan de bruisende Haarlemmerstraat.

We wensen u veel wandelplezier toe en danken u voor uw bijdrage als Vriend. Uw steun en betrokkenheid zijn van groot belang voor Stadsherstel. Niet alleen omdat u de projecten van Stadsherstel ondersteunt maar u draagt ook letterlijk bij aan het bewaren van gebouwd erfgoed in en om Amsterdam voor nu en de toekomst. Daarnaast hebben al meer dan 250 donateurs bijgedragen aan de restauratie van de Haarlemmerpoort. Er is nu al meer dan 25 procent van het benodigde bedrag, 171.000 euro, binnen door kleine en grote gevers. Elke bijdrage is natuurlijk nog van harte welkom.

INLEIDING: EUROPESE INVLOEDEN IN AMSTERDAM

De kleine nederzetting aan de monding van het IJ, dan nog Aemstelledam geheten, wordt voor het eerst genoemd in 1275. Aemstelledam kampt met overstromingen. Leven van landbouw is daardoor moeilijk en de bevolking stort zich noodgedwongen op scheepvaart en visserij. Aan de binnenhaven van het Damrak ontwikkelt zich al snel een levendige handel.

In de veertiende eeuw beginnen de plaatselijke vissers hun vangsten te exporteren naar Hamburg, waar zij hun vis ruilen voor bier. In het jaar 1341 verkrijgen de Amsterdamse vissers/handelaars een monopolie voor alle export van bier uit die stad naar Holland en Vlaanderen. In Vlaanderen wordt het bier geruild voor textiel, dat daarop wordt verscheept naar de Hanzesteden aan de kusten van de Oostzee. Daardoor ontwikkelt Amsterdam zich gedurende de Middeleeuwen tot een handelsknooppunt tussen Scandinavië en de rest van Europa.

AMSTERDAM EN EUROPESE INVLOEDEN 1600-1700

Amsterdam en Europa zijn een goede combinatie gebleken door de eeuwen heen. Gemeenschappelijke belangen, doorgaans zakelijk van aard, liggen daaraan ten grondslag.

Rond 1600 vinden we veel schippers, masten- en zeilenmakers in de stad en alles wat verder verwant is aan de scheepvaart. Vanuit Amsterdam wordt gevaren met goederen naar heel Europa en ook overslag van goederen vindt plaats in de stad. Vanaf de kades gaat het eerst richting Gelderland naar Arnhem en Nijmegen. Uitbreiding van bestemmingen naar Londen, Rouen, Antwerpen, Hamburg en Duisburg kan met de goede handelspositie in de gouden 17e eeuw niet uitblijven. Als havenstad dankt Amsterdam zijn snelle groei vooral aan de handel met de Oostzeelanden. Amsterdamse kooplieden halen graan uit Pruisen en Polen en verspreiden dit over Europa. Amsterdam wordt 'de graanschuur van Europa'.

AMSTERDAM EN EUROPESE BOUWMATERIALEN

In 1660 telt Amsterdam al 220.000 inwoners en in omvang is het na Londen en Parijs de derde stad van Europa. Zoveel mensen betekent ook heel veel woningen en dus bouwmaterialen. Baksteen komt van dichtbij. Hout komt eerst uit Zweden en later zo'n beetje uit half Europa. Er is veel hout nodig voor heipalen, maar ook voor balken en kapconstructies. Veel verschil in houtsoort per herkomstland is er wel. Zo komt het grenen-, eiken- en vurenhout al sinds de 15e eeuw uit Polen, totdat de bossen zijn kaalgekapt. Zandsteen komt uit Duitsland en hardsteen, dat wordt gebruikt om de huizen een voornamere uitstraling te geven, komt uit de Ardennen. IJzer, de grondstof voor muurankers, spijkers, haardplaten en kachels wordt uit Spanje gehaald. Het marmer voor vloeren, schoorsteenmantels en niet te vergeten beelden, wordt geïmporteerd uit de arrara-streek in Italië. Later, als buitenlands natuursteen voor de representatieve ruimten uit de mode raakt, verplaatst men het marmer naar eenvoudiger ruimten als de keuken. De nieuwe mode is houten vloeren. In Amsterdam heerst een voorkeur voor grenen. Maar ook eiken, citroenhout en notenhout wordt gebruikt. Natuurlijk worden de bouwmaterialen voornamelijk ook weer over het water vervoerd. We zullen daarom in deze wandeling veel panden tegenkomen die te maken hebben met de handel en scheepvaart.

Wij wensen u een behouden vaart!

1

GELDERSEKADE 15 - IN RESTAURATIE EN BINNENKIJKEN

We beginnen gelijk met een pand met veel Engelse, Duitse en Scandinavische invloeden als we kijken naar eigenaar, huurders en de naam van het pand. Het Wapen van Engeland zo wordt het al in 1663 genoemd en in 1780 heet het pand De graaf van Noorwegen.

Deze zijde van de Geldersekade wordt na 1578 officieel bebouwd, daarvoor zijn er illegale bouwsels. Dit zeer smalle pand is amper 2 meter breed en 10 meter diep en daarmee is dit het smalste pand van Stadsherstel. Het rijksmonument is vermoedelijk gebouwd in het laatste kwart van de 16e eeuw en heeft een latere gevel, de klokvormige top onder rollagen is 19e-eeuws. In het pand zijn nog resten aanwezig van de houtskeletbouw.

VRIENDENGIFT

Van onder de betonnen trap zijn de originele natuurstenen tevoorschijn gekomen. De Vrienden betalen de restauratie van de stoep en het aanbrengen van een bijpassend hekwerk.

[Loop het pand uit en ga rechtsaf. Verderop ziet u Geldersekade 3.](#)

2

GELDERSEKADE 3

Dit eenvoudige woonhuis werd in de eerste helft van de 17e eeuw gebouwd. Het kreeg omstreeks 1750 een ingezwenkte halsgevel met een zandstenen bekroning in Louis XIV-stijl boven een houten pui.

In 1958 kocht Stadsherstel het pand. Het was op dat moment het oudste pand in het bezit van Stadsherstel. De laatste bewoners voor de restauratie, het echtpaar T. Dijkhuizen, moesten het pand verlaten na een onbewoonbaarverklaring van bouw- en woningtoezicht. Zij hadden een waterschip voor de deur liggen. Dijkhuizen voorzag schepen, die in de Amsterdamse haven lagen en die onder andere naar verschillende steden Europa voeren, van drinkwater.

GELDERSEKADE EN EUROPA

De Geldersekade was een deel van de eind 15e eeuw gegraven stadsgracht, die liep vanaf de tegenwoordige Waag en mondde bij de Schreierstoren uit in het IJ. Aan stadzijde werd een stadsmuur gebouwd. Het oostelijke deel dat tot 1585 buiten de stad lag, heette Keulse kaai en verder Gelderse kaai maar ook korte tijd Londense kaai of Engelse kaai. De namen ontstonden doordat zich hier steigers bevonden waar de schepen aanlegden naar Gelderland, Keulen en Engeland. Sinds 1912 heet de hele kade Geldersekade.

[U gaat nu linksaf en loopt richting de Schreierstoren.](#)

Op de Scheierstoren is een plaquette te zien van de Engelse zeevaarder en poolonderzoeker Henry Hudson (1560/1570 – ca. 1611). Hij maakte reizen waarbij hij onder andere op zoek was naar de Noordoostelijke Doorvaart.

3

GELDERSEKADE 8

Als u de Geldersekade ingaat, dan ziet u rechts op nummer 8 het huis Het Tabaksvat. Het 17e eeuwse winkelinterieur is een van de weinige overgeblevenen uit die tijd. De winkel diende om de schepen van bevoorrading te voorzien, voordat zij vertrokken. De kapitein kwam persoonlijk de orders plaatsen en de goederen lagen boven in het pakhuis netjes opgestapeld en werden met kleine boten naar de grote schepen gebracht in de haven.

4

GELDERSEKADE 14: 'T SALIGH ROEMERS-HUYS

Hier woonde Roemer Pieterszoon Visscher (1547-1620). Hij was een Nederlands graankoopman, tussenpersoon en dichter. Hij leerde Frans, Italiaans en Latijn en handelde in graan op de Oostzee en op Archangelsk (een havenstad in Europees Rusland). Bij een scheepsramp op de Rede van Texel gingen 44 volgeladen koopvaardischepen verloren. Daarbij leed ook Visscher aanzienlijke schade en hij vernoemde zijn dochter naar die gebeurtenis Tesselschade.

[We lopen terug en gaan links de Oudezijds Kolk in.](#)

OUDEZIJD KOLK

In de Middeleeuwen ziet Amsterdam er veel meer uit zoals Venetië. De meeste huizen langs de grachten staan in het water, zoals hier en aan de Oudezijds Achterburgwal. Het meeste verkeer vindt over water plaats, vervoer van goederen en mensen is bijna uitsluitend per boot. De meeste straten langs de grachten worden veel later aangelegd ten behoeve van rijtuigen. Dit is een van de laatste locaties in de stad waar langs de grachten geen straten zijn aangelegd.

[Sla rechtsaf naar de Zeedijk en daarna linksaf naar de Sint Olofssteeg. En loop links de Oudezijds Voorburgwal op.](#)

5

OUDEZIJD'S VOORBURGWAL 2-4

Nummer 2 werd in 1993 aangekocht. Kijk naar boven en u ziet een rechte klossenlijst. Nummer 4 werd in 1966 aangekocht en bezit een 18e-eeuwse klokgevel.

Na jarenlange verloedering kon in 1993 Oudezijds Voorburgwal 2 worden gerestaureerd. Dit project was een leerlingbouwplaats. Hier konden leerlingen kennis maken met allerlei restauratie-aspecten, zoals fijn timmerwerk, sierstucwerk, bijzondere schildertechnieken, siersmeedwerk en de ingrepen die nodig zijn om een vervallen monument zoveel mogelijk in zijn historische waarde te laten. De leerlingen werkten hier met veel liefde en gevoel voor het ambacht. Al meer dan tien jaar worden al onze restauratieprojecten als leerlingbouwplaats uitgevoerd.

[We lopen verder de Oudezijds Voorburgwal op.](#)

OUDEZIJD'S VOORBURGWAL 14

Op de hoek van de Oudezijds Armsteeg staat 'Het Wapen van Riga', een groot koopmanshuis. In 1597 kocht Hendrickje Hendricks, die reeds het halve perceel bezat, ook de andere helft. In 1604 trouwde haar oudste dochter met een koopman uit Riga.

[Ga even rechts en neem een kijkje in de bierbrouwerij. U bent van harte welkom.](#)

6

OUDEZIJD'S ARMSTEEG, BIERBROUWERIJ DE PRAEL

In de Oudezijds Armsteeg kunt u desgewenst een koffie- of sanitaire stop maken. Stadsherstel bouwde deze panden in 2010 op een lege plek. De nieuwbouw is geïnspireerd op de miniatuur huisjes van de KLM. Wij lieten ons nogmaals door deze pandjes inspireren bij het maken van onze eigen Stadsherstel miniatuurreeks bij het NACO-huisje, het politiebureau en nu de Haarlemmerpoort. Achterin het pand heeft u zicht op de bierinstallatie die in een 19e-eeuws veilinghuisje aangebracht is.

VRIENDENGIFT

Het tegeltableau in het proeflokaal is een cadeau van de Vrienden.

[Ga terug en rechts naar de Oudezijds Voorburgwal.](#)

Hoe toepasselijk, een deel van de Oudezijds Voorburgwal heette vroeger de Bierkaai. Hier kwamen de vaten met Duits bier uit Hamburg aan en laadden en losten de sjouwers de zware vaten met bier. De bewoners van dit deel van Amsterdam stonden bekend als onoverwinnelijke vechtersbazen. Daarvan is het spreekwoordelijke vechten tegen de bierkaai afgeleid: je inzetten voor een hopeloze zaak.

OUDEZIJD'S VOORBURG WAL 30

Hier woonde Lambert van Tweenhuysen (1564-1627) Geboren uit een bekend patricisch gezin. Hij handelde in een breed scala van artikelen, waaronder zout, maïs, wijn, hout, lijnzaad, textiel, teer, zeep, bont, specerijen en parels. Hij had handelsbetrekkingen in de Oostzee, Frankrijk, Spanje, Portugal, Spitsbergen (een eilandengroep in de Noordelijke IJszee), Istanbul en de Middellandse Zee. In 1612 was Van Tweenhuysen de investeerder/beheerder van een bedrijf in Amsterdam dat de eerste Nederlandse walrusjachtexpeditie naar Spitsbergen stuurde. In 1614 was hij een van de oprichters van de Noordsche Compagnie, opgericht om de walvisvangst in het Noordpoolgebied te monopoliseren. Lambert zijn zoon verbleef tussen 1612 en 1615 te Neurenberg en 1615-1616 in Italië (Venetië), zo niet als vertegenwoordiger van zijn vader, dan toch om de handel te leren. Hij wordt geprezen om zijn uitgebreide talenkennis.

HET KLEINSTE JOODSE THEATER TER WERELD

In de tachtiger jaren van de vorige eeuw was in dit pand het Anthony Theater gevestigd, waar het Jiddische repertoire werd gespeeld. Het theater stond bekend als een van de kleinste theaters ter wereld.

Eens was Amsterdam een centrum van Joods leven. Dat vinden we nog terug in de naam 'Mokum' wat in het Jiddisch een koosnaampje is voor Amsterdam. Het woord betekent plaats, omdat de Joden zich hier veilig voelden.

IMMIGRATIE VANUIT ZUID-EUROPA

Na de Val van Lissabon in 1580 vluchten vele kapitaal-krachtige Sefardische joden naar het vrije Amsterdam. De Portugezen zijn zeer bedreven in de overzeese handel, waardoor Amsterdam volop kan profiteren van hun kennis en handelscontacten. Als in 1585 ook Antwerpen, de belangrijkste havenstad van Europa, in handen van de Spaanse koning valt, trekken de rijke Zuid-Nederlandse kooplieden massaal naar het noorden. In hun kielzog volgen de Vlaamse geschoolde ambachtslieden en intellectuelen. Amsterdam wordt een smeltkroes van culturen: in 1600 is één op de drie Amsterdammers immigrant.

Ongeveer de helft van alle Nederlandse Joden heeft door de eeuwen heen in Amsterdam gewoond. De invloed van Joods leven in Amsterdam is tot op de dag van vandaag merkbaar, al was het maar door de vele Jiddische woorden in het Amsterdamse taalgebruik zoals 'de mazzel', 'geinponem' en 'lef'.

[Loop verder en steek over de gracht naar Oudezijds Voorburgwal 61.](#)

7

OUDEZIJD'S VOORBURG WAL 61: BINNEN-KIJKEN EN IN RESTAURATIE

Dit fraaie grachtenpand tegenover de Oude Kerk is sinds 1958 in bezit van Stadsherstel. De vrijwilligers laten u graag de bijzondere monumentale onderdelen van dit pand zien.

In november 2017 is het funderingsonderzoek uitgevoerd. Er wordt dan een gat gegraven ter plaatse van de bouwmuur of gevel totdat de fundering blootligt. Dat kan soms erg diep zijn. Vaak komen er dan de houten palen en planken tevoorschijn waar de muren opgemetseld zijn. Het is een prachtig schouwspel, elke keer weer wat anders en dus een verrassing wat je aantreft. Bij dit funderingsonderzoek was het écht een verrassing want er bleken helemaal geen palen onder de muren aanwezig te zijn. Er was 'op staal' gefundeerd zoals dat heet. Het metselwerk draagt gewoon op de grond. Panden zonder palen komen wij wel vaker tegen maar wordt door bouw- en woningtoezicht niet erg gewaardeerd. Daarom zal het pand een nieuwe fundering krijgen.

BIJZONDERE MARMEREN TEGELS

De rijk gedecoreerde gang blijkt bijzondere marmeren vloertegels te bezitten. Daarvan waren er maar drie in Amsterdam en Haarlem bekend. Het gaat hier waarschijnlijk om Carrara (Italiaans) marmer. Via een akte is bekend dat per 31 januari 1671 het internationale handelsmonopolie van Van der Straten en Sautijn op Carrarese (via Livorno verhandelde) marmeren vloerstenen (dat ze al hadden vanaf 1657 enz.) tot 1680 verlengd was maar nu ook uitgebreid met het monopolie op zes- en achtkanten.

VRIENDENGIFT

Uw contributiebijdrage zorgt ervoor dat wij straks de monumentale gang en stoep kunnen restaureren.

8

OUDEZIJD'S VOORBURG WAL 67

Het pand heeft een ingezwenkte halsgevel met festoenen uit het laatste kwart van de zeventiende eeuw. De top heeft een hijsbalkgat met dolfijnen in de omlijsting. Op de derde verdieping bevinden zich twee oeils-de-boeuf.

VRIENDENGIFT

De natuurstenen top.

9

ENGE KERKSTEEG 3 / OUDEKERKSPLEIN 32

Op dit plein staat het oudste nog bestaande gebouw van Amsterdam: de 14e-eeuwse Oude Kerk. Rond de Oude Kerk lag oorspronkelijk het kerkhof van de Oude Kerk, dat als begraafplaats diende. In 1655 werd die begraafplaats geruimd en verplaatst naar een plek buiten de toenmalige stadsgrenzen. Hiermee ontstond het huidige plein.

Hoewel Enge Kerksteeg 3 een van de oudste plekken van Amsterdam is, ging het hier niet om een restauratie, maar om de invulling van een al decennia lang bestaand gat in de gevelwand van het Oudekerksplein.

VRIENDENGIFT

Passende gevel.

Loop door en sla rechtsaf naar de Warmoesstraat, linksaf naar de Oudebrugsteeg. Voordat u het Rokin oversteekt kijkt u even naar links naar de Beurs van Berlage.

10

AMSTERDAM EN DE BEURS VAN AMSTERDAM (17E EEUW)

Dankzij de oprichting van de Beurs van Amsterdam, die eerst op een andere plek stond, en de Amsterdamsche Wisselbank wordt de stad in de Gouden Eeuw ook het financiële hart van de wereld.

Aan het einde van 19e eeuw gaat het opnieuw goed met Amsterdam. De handel bloeide en steeds meer mensen besloten om te gaan wonen in de stad. Het Amsterdamse bestuur besloot daarom in 1896 de bouw van de nieuwe beurs in gang te zetten. De eer voor het ontwerpen van de Beurs ging naar architect en stedenbouwkundige Hendrik Petrus Berlage. Berlage, geïnspireerd als hij als socialist was door het fenomeen volkspaleis in Italië: Palazzo Pubblico, besloot het nieuwe beursgebouw zo te ontwerpen dat het in de toekomst, zodra men zou inzien dat de beurshandel geen toekomst had, kon dienen als groot gemeenschapshuis. Hij bouwde de facto een soort symbolisch stadhuis, een volkspaleis dat 'tijdelijk' dienst kon doen als beursgebouw.

Steek het Rokin over, ga de steeg in en ga linksaf naar de Nieuwendijk. Ga uiteindelijk rechtsaf naar de Dirk van Hasseltssteeg.

11

DIRK VAN HASSELTSSTEEG 2-4

Stadsherstel kocht de pandjes op nummer 1 en 3 in 2000 en 2, 4 en 6 in 2004. Ze verkeerden toen allen in zeer slechte toestand. De gemeente had de panden 2, 4 en 6 zelfs al opgegeven! Aangezien Stadsherstel zich juist inzet voor de meest bedreigde monumenten, werden deze voor het aanzien en de entree van de Dirk van Hasseltssteeg zeer belangrijke 17e-eeuwse huisjes toch onder handen genomen. De vijf panden werden gezamenlijk gerestaureerd zodat de bouwkosten drukte. Zo was er maar één steiger nodig die tussen de panden geplaatst werd. In de jaren '70 van de vorige eeuw genoten deze huisjes plaatselijke bekendheid vanwege de vestiging van de Erotic Hairstyling Private Club. Deze onderneming adverteerde met de slogan "Hier kunt u terecht voor een knip en een wip". In maart 2006 startten de restauraties van de pandjes. Stadsherstel wilde dat er meer wandelend publiek door de Dirk van Hasseltssteeg zou lopen, daarom is er gekozen om de geschiedenis van de buurt op de pandjes weer te geven.

Deze steeg is vernoemd naar de schipper Dirk van Hasselt die hier een hoekpand bezat. Dit wordt vermeld in archiefstukken uit 1364 en 1381.

VRIENDENGIFT

Historische foto's in bovenlichten. Deze verfraaiing bestaat uit zes afbeeldingen die de geschiedenis van de pandjes weergeven. Zo staan deze panden bijvoorbeeld op 13e-eeuwse funderingsresten. Door sommigen de fundering van het kasteel van de Heeren van Amstel genoemd.

DIRK VAN HASSELTSTEEG 51 EN 53

Kijk op nummer 51 en 53 nog even omhoog. Hiervandaan begon Stadsherstel 62 jaar geleden haar restauraties te bestieren. Ze kreeg boven het kantoor van Bureau Monumentenzorg de beschikking over de zolderkamer.

[Loop de Dirk van Hasseltssteeg uit en sla linksaf naar de Nieuwezijds Voorburgwal. Meteen aan de linkerkant van de Nieuwezijds Voorburgwal is de Suikerbakkerssteeg.](#)

AMSTERDAM EN DE SUIKER UIT PORTUGAL

Suiker als product is al heel wat langer bekend in Amsterdam, waarschijnlijk al vanaf de late middeleeuwen. Het wordt aanvankelijk geïmporteerd via Antwerpen. Die stad haalt het uit Portugal. In het Middellandse Zeegebied is het nét warm en vochtig genoeg om suikerriet te laten groeien: hier komen dan ook de eerste ladingen 'ruwe suiker' vandaan. Maar veel beter nog groeit het suikerriet in Midden- en Zuid-Amerika, waar de Spanjaarden en Portugezen de baas zijn. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog neemt Amsterdam de economische functie van Antwerpen als doorvoerhaven over, met inbegrip van havengebonden bedrijven als de suikerindustrie.

AMSTERDAMSE SUIKER

In 1597 vestigt zich de eerste, uit Antwerpen afkomstige, 'suykercierder' in Amsterdam, in de Suikerbakkerssteeg. Een suikerfabriek in deze straat tussen de Dirk van Hasseltsteeg en de Nieuwe Nieuwstraat is een uitzondering. In 1650 is de stad maar liefst 60 suikerbakkerijen en raffinaderijen rijk, vooral in de Jordaan. Omdat die suikerfabriekjes stinken en brandgevaarlijk zijn moeten ze naar de rand van de stad. De Jordaan ligt in de 17e en 18e eeuw aan de westelijke rand van Amsterdam.

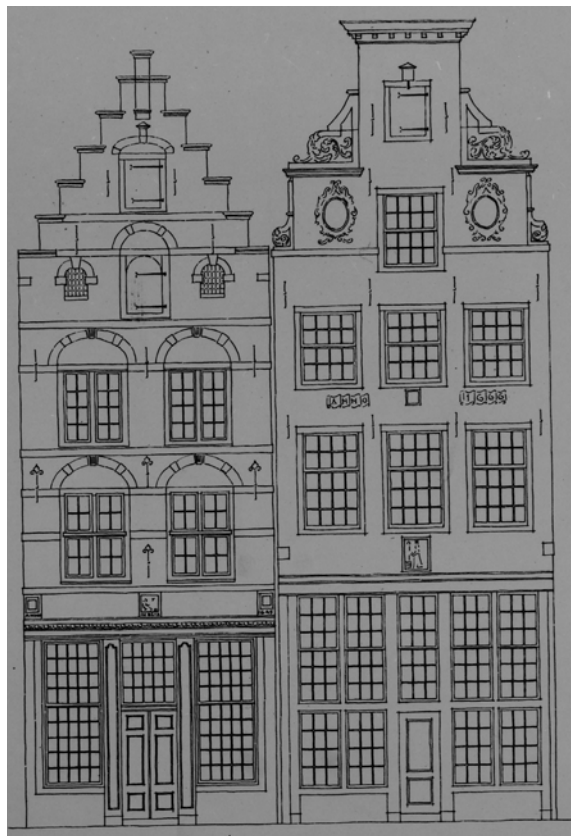
[Weg vervolgen naar de Korte Lijnbaanssteeg en Lijnbaanssteeg. Sla rechtsaf naar het Singel.](#)

GROENE GRACHTEN, OOK AL ROND 1600

De bomen langs de grachten waren voor die tijd bijzonder. Amsterdam was de eerste stad in Europa die op zo'n grote schaal bomen plantte. Tot verwondering van buitenlandse bezoekers werden hier al vóór 1600 bij iedere nieuw gegraven gracht dubbelzijdig linden en later iepen geplant.

'LONDENVAARDERS' BIJ LUTHERSE KERK (SINGEL)

Het deel van het Singel vanaf de Ronde Lutherse Kerk tot aan de Lijnbaanssteeg waar de schepen op Londen, de 'Londenvaarders', hun ligplaats hadden, werd ook wel Londense Kaai en Engelse Kaai genoemd.

SINGEL 1 / STROMARKT 4 D

Dit monument heeft twee voorgevels, zowel aan het Singel als aan de Stromarktzijde. Aan de Stromarkt zit een trapgevel, terwijl aan de kant van het Singel een lijst te zien is. De bedrijfsruimte, die zich op de begane grondverdieping bevindt heeft hierdoor de luxe dat het een uitstraling en een in- en uitgang naar twee zijden heeft.

Singel 1 kreeg tijdens een verbouwing in 1892 een door architect G.B. Salm ontworpen pui. Er zat toen een smederij in het pand. Toen de houten puilijst werd weggehaald kwam er een prachtige gietijzeren balk tevoorschijn met rozetten.

VRIENDENGIFT

Singel: Sierhekken op oude smidsedeuren.
Stromarkt: buitenlantaarn + gietijzeren hekwerk.
Natuurstenen geveltop beëindiging trapgevel.

SINGEL 2

Tegenover de bocht in de Prins Hendrikkade ligt het 17e-eeuwse monument Singel 2. Het heeft de breedste trapgevel van Amsterdam, ook bekend als de 'Spaanse Gevel'.

STROMARKT 9

Op Stromarkt no. 9 vertelt de gevelsteen dat de wijnkoper en kruidenhandelaar Hendrick Beerenburg zich hier in 1724 vestigde. De ondernemer is vooral bekend geworden door het kruidenmengsel 'Beerenburg', waarmee jenever tot een sterk alcoholisch kruidendrankje gemaakt kan worden. De gevel is voorzien van de afbeelding van een beer in een burcht. Op de gevelsteen is een Venetiaanse leeuw afgebeeld, omdat Beerenburg veel van zijn handelswaar uit Venetië haalde. De leeuw draagt een boek met de letters HB. Beerenburg profiteerde natuurlijk van de Amsterdamse haven waar veel boten met kruiden en specerijen aanlegden.

[Loop recht door naar Prins Hendrikkade 1.](#)

13

PRINS HENDRIKKADE 1 / NIEUWENDIJK 1

Gelegen aan het begin van de Korte Nieuwendijk nabij de oude Haarlemmersluizen vormt dit pand een belangrijk onderdeel van de oude monumentale bebouwing in deze omgeving. Bij aankoop was het pand in zeer slechte staat. Bij de restauratie in 1978 is gebruik gemaakt van het herplaatsen van een geveltop afkomstig van Utrechtsedwarsstraat 60.

PRINS HENDRIKKADE

Sommige zijstegen van de Nieuwendijk, zoals de Haringpakkerssteeg en de Mandenmakerssteeg herinneren nog aan de handel die Amsterdam dreef honderden jaren geleden.

De Prins Hendrikkade heeft sinds 1879 deze naam. De straat werd toen vernoemd naar de jongste zoon van Koning Willem II (de broer van Koning Willem III), ook wel Hendrik de Zeevaarder genoemd vanwege zijn belangstelling voor handel en zeevaart. De Prins Hendrikkade is vanouds de plaats waar de schepen aanlegden en daarom was het een middelpunt van de handel in Amsterdam.

Zijn borstbeeld, dat sinds 1885 voor het Victoria Hotel stond, staat nu voor het Scheepvaarthuis.

[Steek het Singel over en ga naar de Haarlemmerstraat.](#)

14

HAARLEMMERSTRAAT 1-3

In 1685 werd het pand voorzien van een nieuwe gevel. Op de ingezwenkte klokgevel vinden we dan ook twee cartouches met 'Anno 1685'. Het dakkapelkozijn aan de zijgevel aan het Singel is voorzien van houtsnijwerk. Het pand heeft een segmentvormig fronton, natuurstenen jaartallinten en in de gevel zijn oeil-de-boeuf-elementen.

Bijzonder aan het pand zijn de drie kelderniveaus, waarvan er één doorloopt in het pothuis aan de Singelzijde. Via een gang, die nu overigens afgesloten is, bestond er een directe ondergrondse verbinding met het Singel, althans zo wil de overlevering. Waarschijnlijk werd deze gang gebruikt voor het transport van biervaten. Vanuit een schuit die aan de kade lag van het Singel rolde men de vaten direct naar de kelder van de tapperij die zich sinds 1851 op de begane grond bevond. Tot in de jaren 70 van de twintigste eeuw waren in het hoekpand cafés gevestigd.

De eerste transportakte uit 1598 van nummer 3 laat zien dat het pand werd bewoond door zeilmakers, koperslagers een scheepsgezagvoerder en in 1879 door de zoon van tapper H.F. Maks van nummer 1. Het huis werd in 1800 van een lijstgevel voorzien. Er zijn verschillende winkelbestemmingen geweest voor het pand.

VRIENDENGIFT

Het nieuwe fronton op nummer 1 met daarin opgenomen een schellevis en de siervazen op de schouderstukken zijn dankzij steun van de Vereniging Vrienden van Stadsherstel tot stand gekomen. Ook voor de herbouw van nummer 3 gaf de Vereniging een bijdrage.

IMMIGRATIE VANUIT NOORD-EUROPA

Veel Duitse en Scandinavische immigranten kwamen begin 1600 naar Amsterdam. Daar aangekomen, moesten ze ontdekken dat de beste baantjes al waren vergeven. Afgaande op de ondertrouwregisters werden sommige beroepen in Amsterdam geheel gedomineerd door immigranten. Van de schoenmakers, de losse arbeiders en de droogscheerders (lakenbereiders) die in deze eeuw in Amsterdam in ondertrouw gingen, was meer dan 80% afkomstig van buiten Amsterdam. Onder de bakkers, de kleermakers en de opperlieden liep dit zelfs op tot 90%. In veel andere beroepen bedroeg hun aandeel de helft of meer.

[Loop verder de Haarlemmerstraat in.](#)

15

HAARLEMMERSTRAAT 75 - HERENMARKT 91-95: STUYVESANT WIJNLOKAAL

Even een tussenstop? Dat kan bij Stuyvesant Wijnlokaal. Bij dit wijnlokaal kunt u terecht voor een kop koffie, een lunch of een verrassende wijn. Neem plaats aan een tafeltje en bekijk het publiek dat voorbij komt in de Haarlemmerstraat. Vergeet vooral niet binnen te kijken in de Commandeurszaal. Deze ruimte is voor het eerst sinds twee eeuwen open voor publiek.

Dit pand opende in 1617 als vleeshal en wachtruimte voor de schutterij. In 1623 verbouwde men het tot hoofdkantoor van de WIC. Het werd vergroot: er kwamen dwarsvleugels en een muur die de binnenplaats afslot. Het nieuwe hoofdkantoor herbergde alle functies van de compagnie; grote opslagplaatsen in de kelders, kantoorruimten en vergaderzalen.

De belangrijkste vergaderzaal was die van de Heren XIX, de bewindhebbers van het bedrijf. In de kelders werd de buit (zilver, specerijen, zijde en amber) van admiraal Piet Hein, die in 1628 de Spaanse Zilvervloot veroverde, opgeslagen.

BEHOUD NA BRAND

In 1975 brandde het pand volledig uit. Geurt Brinkgreve, de geestelijk vader van Stadsherstel, was één van de initiatiefnemers van de Stichting Het West-Indisch Huis, die het pand redde. Het gebouw is nu in bedrijf als kantoorruimte en locatie voor congressen, huwelijken en andere evenementen. Stadsherstel werd in 1996 eigenaar.

[Slu linksaf naar de Herenmarkt.](#)

HERENMARKT 9

De restauratie van Herenmarkt was niet makkelijk. De tegenslagen waren de toestand van de kap, de onderliggende balklaag en de achtergevel, welke alle vernieuwd moesten worden. In de voorgevel werden T-ramen vervangen door ramen met een driedeling zoals die op de bovenste verdiepingen nog te zien waren. De originele onderpui die in de vorige eeuw werd betimmerd is hersteld, de stoep en de kelderingang moesten vernieuwd worden.

HERENMARKT 19

Het pand is zowel aan het begin als aan het eind van de 19e eeuw ingrijpend verbouwd. Alleen de bouwmuren waren nog 17e-eeuws. Er hebben zich bij restauratie geen onaangename tegenslagen voorgedaan. De gepleisterde voorgevel, de rustieke onderpui met blokverdeling en het terugliggende portiek zijn in de bestaande toestand hersteld, waardoor het uiterlijk van het pand dat karakteristiek is voor de tweede helft van de 19e eeuw, fraai is hersteld.

HERENMARKT 21

Het pand was een 'vergeten' monument. Lijstgevel werd vervangen door halsgevel op basis van de gegevens van monumentenzorg.

HERENMARKT 23-27 / BROUWERSGRACHT 60-62

Deze hoek was in de jaren '70 vervallen en deels verdwenen. Brouwersgracht 62, wat een prachtig uitzicht biedt in de lengte-as van de Herengracht, bezit nog de oorspronkelijke bouwhoogte van de gevelrij ter plaatse. Alle overige percelen in die rij zijn sinds de 17e eeuw met één of meer verdiepingen verhoogd. Een deel van beide panden moest in 1973 van Bouwtoezicht worden gesloopt. De in de loop der tijden zeer verarmde en verminkte klokgevel is vervangen door een in het grachtenboek Van Caspar Philips (1768-1771) gevonden aanzienlijk rijkere gevelbekroning. Deze is nu in de stijl van Lodewijk XV, daterend uit het derde kwart van de 18e eeuw. De architect is bij de restauratie uitgegaan van de verandering in een klokgevel. De vreemde voluten zaten er in 1910 en in 1971 al op en zijn hergebruikt. Alleen de bovenafdekking is bijgeplaatst.

SOEPLOODS IN DE HAARLEMMERBUURT

De voedselvoorziening van behoeftigen heeft altijd de belangstelling van regenten gehad. In de Franse tijd vielen alle bestaande kanalen stil en moest de voorziening opnieuw gestalte gegeven worden. De spijskokerij ten behoeve van de armen was een initiatief van de verdwaalde Amerikaan Benjamin Thomas, een minister van de keurvorst van Beieren. Hij kreeg de titel graaf van Rumford en zijn soepinitiatief werd in Europa bekend als de "Rumfordse soepen". Ook in ons land vond zijn initiatief een goede voedingsbodem. In 1800 werd een commissie benoemd om gedurende de wintermaanden tot een soepuitdeling te komen voor de armen van Amsterdam. Een geslaagd initiatief want in ruim vijf maanden werden 790.000 porties uitgedeeld. Vanuit het uitdeelpunt in de Haarlemmer Houttuinen bij de Buiten Brouwerstraat waren dat 800 porties per dag, drie dagen per week. In 1803 werd dit uitdeelpunt verplaatst naar de Herenmarkt.

[Sla rechtsaf naar de Brouwersgracht.](#)

Foto van Jacob Olie. In het midden de soeploods 'Aan weldadigheid gewijd', die op 3 juli 1835 in brand gestoken werd bij het soeploodsoproer of belastingoproer.

16

BROUWERSGRACHT 86 / BINNEN BROUWERSSTRAAT 37

Het rijksmonument Brouwersgracht 86 heeft een echte Amsterdamse stoep waar oorspronkelijk een waterput, secreet en pothuis in zat. De overdekte houten buitentrapp is een bijzonderheid in Amsterdam, de meeste trappen zijn van (natuur)steen. Dit was het eerste pand dat Stadsherstel heeft gereed en het monument is in 1960 gerestaureerd.

WONEN IN AMSTERDAM: EEN NIEUW CONCEPT IN EUROPA

Amsterdam groeide in de zeventiende eeuw explosief en uitbreiding was broodnodig. De stad beleefde zijn Gouden Eeuw in economisch, politiek en cultureel opzicht. Het stadsbestuur besloot daarom het nieuwe gebied een uitstraling te geven die passend was voor de rijke en machtige handelsstad die Amsterdam was geworden. Wat daarbij hoorde was een scheiding tussen wonen, werken en verkeer. Een indeling die nieuw was in Europa. Dat gold echter vooral voor de elite. Echte allure was alleen aan de Herengracht en aan de Keizersgracht te vinden.

17

BROUWERSGRACHT 97-99

In 1972 is deze cluster van woningen aangepakt. Brouwersgracht 95 moest partieel worden gerestaureerd. De panden Brouwersgracht 97, 99 en 101 zijn geheel gereconstrueerd. In de gevels van 97 en 101 zijn gevelstenen van elders geplaatst. De fraaie bekroning van nummer 99 met het opschrift 'wolf' is hersteld door het restauratieatelier Uilenburg.

GEVELSTEEN NR 95

Een groot en een klein schip, de zee en een zeeman die een peillood laat zakken. Deze moderne gevelsteen verwijst naar twee bewoners op dit adres, de een in 1619 en de ander in 2002.

Het oudste pand op deze plek werd in 1619 door Hilke Dircksz. gebouwd, die lootsman, oftewel loods van beroep was. In 2002 woonde Lia de Wilde hier. Toen zij in 2002 zestig werd, en bovendien dertig jaar in dit huis woonde, heeft zij in overleg met Stadsherstel deze gevelsteen laten plaatsen. Op de gevelsteen staat de tekst DE LOOTSMAN 1619 2002 DE WILDE BAREN. De A in het woord BAREN is tevens het peillood. De gevelsteen is gehakt door Edith Sont en Martie van der Loo.

GEVELSTEEN NR 97

Onder de afbeelding staat de tekst: VRIENDEN SIET / EEN SAK SESTHALVE / GEEF IK NIET. Er boven staat de datum: DEN 18 SEPT 1772. Een sesthalf of schelling, was een zilveren munt ter waarde van vijf en een halve stuiver. De naam sesthalf betekent letterlijk zes ten halve; de zesde stuiver telde immers maar voor de helft mee. Het was in de 18de eeuw niet ongebruikelijk dat een grote som geld met zakken vol sesthalven betaald werd. Wat het verhaal is achter de zak met geld en de stellige verklaring op deze gevelsteen, is helaas niet bekend.

BROUWERSGRACHT 101 / PRINSEN-GRACHT 1

In de tweede helft van de 18e eeuw was er een bakkerij gevestigd in het pand. Na de Tweede Wereldoorlog kwam het als café in gebruik, eerst onder de naam 'het Vissertje' en na de restauratie onder de naam 't Smackzeijl'. Nu is Café Tabac hier gevestigd. Het pand werd in 1972 gerestaureerd door Stadsherstel. Van Brouwersgracht 99 en 101 bestonden in de jaren '60 alleen nog de onderstukken, de bovenste twee verdiepingen waren afgebrand.

GEVELSTEEN NR 101

De gevelsteen met de tekst 'T SMACK ZEYL' is hier na de restauratie in 1972 geplaatst. Het smakzeil (ook wel gaffelzeil) is de benaming van een vierhoekig zeil op bepaalde typen zeilschepen. Het smakzeil kan van het ene naar het andere boord worden omgegooid.

Een smak was een 18e-eeuws zeilschip voor de kustvaart. Het schip had twee masten en was voorzien van zijzwaarden en werd gebruikt om goederen te vervoeren. De gevelsteen dateert uit de tweede helft van de 17e eeuw, maar over de herkomst is verder niets bekend.

Sla linksaf naar de Prinsengracht.

18

PRINSENGRACHT 25: IN RESTAURATIE EN BINNENKIJKEN

Kijk binnen bij dit pand en zie hoe mooi de details weer terugkomen. De stucwerkornamenten van de Prinsengracht 25 zijn schoongemaakt door Meester Stukadoor Roland Vliegiers, hij vertelt u daar graag over. Alle verflagen die steeds meer details deden vervagen, werden verwijderd door middel van stoom en stekertje.

VRIENDENGIFT

De stucwerkornamenten en de plafonds van Prinsengracht 25 konden worden gerestaureerd dankzij een bijdrage van de Vriendenvereniging.

Loop 500 meter op de Prinsengracht. Steek ter hoogte van de Leliegracht de brug over van de Prinsengracht

PRINSENGRACHT EN SINGEL

Aan de werkgrachten, het Singel en de Prinsengracht, waren de meeste markten, bedrijven, industrie en pakhuizen te vinden. Het waren de belangrijkste verkeersaders, met een rechtstreekse verbindingssluis met het IJ. Alle waterverkeer moest daar doorheen. De nieuwe wijken rondom de grachtengordel hadden een gemengde bestemming. De middenstand en werklieden woonden en werkten daar, tegen de rand van de stad, in echte volksbuurten als de Haarlemmerbuurt en Jordaan. Hier dus geen scheiding tussen wonen, werken en verkeer.

Na uw bezoek aan de Prinsengracht 25 kunt u de route eventueel inkorten. U kunt terug naar de Brouwersgracht en vervolgens via de Haarlemmerdijk naar de Haarlemmerpoort. Daarna kunt u naar de Posthoornkerk voor de borrel.

19

PRINSENGRACHT 142-144 / 146 / 148

Prinsengracht 142-144-146-148 werden in hetzelfde jaar gezamenlijk gerestaureerd. Nummer 142-144 werden volledig herbouwd en om in de gevellijn een grotere harmonie te bereiken, werd het met één verdieping verhoogd. De toegang tot het kantoor in dit perceel werd van een mooi snijraam voorzien.

Bij nummer 146 waren de vierde verdieping en de geveltop verwijderd, wegens bouwvalligheid. Het pand heeft sinds de 17e eeuw vele veranderingen ondergaan en bij de restauratie door Stadsherstel is gekozen om het in de laatste verschijningsvorm (4e kwart 18e eeuw) te herbouwen. Het heeft weer de oorspronkelijke bouwhoogte, bovendien werd in de ramen een roedeverdeling aangebracht.

Nummer 148 werd bij de restauratie geteerd. Dit was tot in de jaren '70 een populaire manier van het behandelen van de gevel. Maar tegenwoordig wordt het zwart maken van bakstenen gevels in alle gevallen beschouwd als historisch onverantwoord en daarom ongewenst. Eens was het gebruikelijk om houten gevels te teren maar voor een toepassing op bakstenen gevels bestaat geen historische grond.

BLOEMGRACHT

De Bloemgracht is, als onderdeel van de Jordaan, aangelegd in de eerste helft van de 17e eeuw tijdens een van de grote Amsterdamse stadsuitbreidingen; de zogenaamde Derde Uitleg. Zes van de elf Jordaneze grachten zijn in de 19e eeuw gedempt, de Bloemgracht bleef open, evenals de Egelantiersgracht, Lauriergracht, Looiersgracht en Passeerdersgracht. Tezamen houden zij de open waterverbinding tussen de Prinsengracht en de Lijnbaansgracht in stand.

De Bloemgracht kent vele bijzondere bewoners en gebruikers. Rembrandt van Rijn had in de jaren 60 van de 17e eeuw aan de Bloemgracht een atelier. Aanvankelijk waren op en nabij de Bloemgracht meerdere ververijen gevestigd en op nummer 191 is nog steeds een verffabriek. Vooral de familie Calkoen was hier actief op dat gebied in de 17e en 18e eeuw.

Willem Blaeu begon hier in 1635 zijn werkplaats voor cartografie, die door zijn zoon Joan Blaeu en zijn kleinzoon Joan Junior tot 1698 zou worden voortgezet. De Atlas Maior of Grooten Atlas van Blaeu werd aan de Bloemgracht gemaakt. Het bedrijf was aanvankelijk gevestigd op de hoek Bloemgracht / Tweede Leliedwarsstraat en later op de hoek van de Derde Leliedwarsstraat. In 1672 ging de drukkerij (aan de Gravenstraat) in vlammen op. Daarbij ging een groot deel van de voorraad verloren. In 1696 werd het bedrijf opgeheven.

In de 19e eeuw waren er veertien suikerfabriekjes op de gracht actief. Na de Tweede Wereldoorlog, toen de meeste fabriekjes waren vertrokken, raakte de Bloemgracht meer op bewoning gericht. Men vindt er naast grachtenpanden en appartementen, restaurants en galleries. Kenmerkend zijn de verschillen tussen de grachtenpanden: er staan zeer grote, maar ook heel kleine. De Bloemgracht staat in diverse reisgidsen (Capitool, Lonely Planet) aangegeven als een van de mooiste grachten van Amsterdam. De Bloemgracht telt 105 rijksmonumenten en enkele gemeentelijke monumenten. Stadsherstel heeft 14 panden aan de Bloemgracht gerestaureerd, voornamelijk aangekocht in de jaren '60.

20

BLOEMGRACHT 4

Dit pand is zeer mooi gelegen en er is vrij uitzicht op de Westertoren en de Prinsengracht. Het ruime huis heeft een eenvoudige gevel met rechte houten kroonlijst, gedragen door vier consoles en tandlijsten. Het pand heeft vier woonlagen en een souterrain en een zolder. De woningen op begane grond en eerste verdieping hebben een kamer in het achterhuis.

BLOEMGRACHT 32

Pand met halsgevel (XVIIIa) met vleugelstukken van het "type met doorboorde bloem". Afdekking verdwenen. Deuromlijsting en snijraamhek (XIX A). Werd na de restauratie van nummer 34 als tweeling in ere hersteld.

BLOEMGRACHT 34

Oorspronkelijke halsgevel was vervangen voor een lijstgevel met daarboven nog een houten versiering. Bij de restauratie in 1963 werd onder andere de entree naar buiten verplaatst en de gevel vervangen. De gevelsteen is in 1994 ingemetseld voor de bewoner, pianist/dirigent J. Huckriede (geboren 1914), directeur van het Amsterdamse Kunstmaandorkest, later omgedoopt in het Amsterdams Philharmonisch orkest en oprichter van een informatieblad dat uitgroeide tot de Uitkrant. Deze werd hem aangeboden ter ere van zijn 80ste verjaardag en vanwege zijn vele verdiensten voor het Amsterdamse muziekleven. Afgebeeld is een forel met de beginnoten van het Forellenkwintet van de Oostenrijkse componist Schubert, het lievelingsstuk van Huckriede.

BLOEMGRACHT 36

De gevelsteen van de eenhoorn is in 2001 aangebracht toen hier 'De Ontdekking van de Hemel' werd opgenomen, de film (op 8.10) naar het gelijknamige boek van Harry Mulisch. In de film heet het pand 'De Eenhoorn' en is het de woning van het personage Ada Brons, de celliste die verstrikt raakt in een complexe driehoeksverhouding.

De steen is een kleinere kopie van de gevelsteen 'De Eenhoorn' op Warmoesstraat 16, en is na de filmopnamen op verzoek van de bewoonster van het pand blijven hangen.

BLOEMGRACHT 42

Dit smalle pand, 3.90 meter breed, heeft vier bewoonbare verdiepingen en een zolder. Souterrain vormt met beletage één woning. Voorhuis en achterhuis samen tellen bijna 16 meter diepte.

Inwendig zijn in het souterrain zijn nog grote delen van de wanden bezet met de oude witjes en zijn de vroegere stookplaatsen nog herkenbaar.

[Ga rechtsaf de Tweede Leliedwarsstraat in en sla rechtsaf naar de Egelantiersgracht.](#)

EGELANTIERSGRACHT 51-53

De panden konden in 1973 wel een opknappbeurt gebruiken, ernstig vervallen en in de stutten. Stadsherstel heeft alle monumentale details weer teruggebracht. De panden hebben een rechte lijst, mooie snijramen boven de deuren en versieringen in de puilijst.

Sla linksaf naar de Hilletjesbrug en rechtsaf naar de Egelantiersgracht.

23

EGELANTIERSGRACHT 46-48

Kent u de uitspraak ‘iemand in de stoep verwachten’? Vroeger was dit de normaalste zaak van de wereld bij de stadsbewoners. ‘Iemand in de stoep verwachten’ betekent dat er visite kwam. Er stond dan een bankje waar bezoekers konden wachten. Bij onze panden Egelantiersgracht 46 en 48 zijn de typische Amsterdamse stoepen gerestaureerd dankzij een bijdrage van de Vrienden. De bewoners van deze monumenten kunnen dus weer netjes hun bezoek ontvangen.

VRIENDENGIFT

Stoep en hek.

EGELANTIERSGRACHT 35-37-39 (AAN DE OVERKANT)

Egelantiersgracht 35-37-39 was in 1979 ernstig vervallen en in de stutten. Bijzonder is de overdekte steeg naar nummer 37. Het was een lastige restauratie omdat de bouwvallige voorgevels niet gesloopt mochten worden. De gevels werden door een kostbare stutconstructie overeind gehouden. De woningen op de begane grond hebben een diepe tuin met een tuinhuisje gekregen. Deze tuin bevindt zich voor een belangrijk deel op het erf van een inpandig huis (nummer 37) dat al in vroeger jaren werd gesloopt. De gang die toegang gaf tot dit achterhuis wordt nu benut als hoofdentree voor alle woningen.

24

EGELANTIERSGRACHT 13 (AAN DE OVERKANT)

Als restauratiearchitect werd IJsbrand Kok (1911-1980) gekozen. IJsbrand was de zoon van één van de belangrijkste restauratiearchitecten van de 20ste eeuw, Abel Antoon Kok (1881-1851). Samen met zijn broer A.J. Th. Kok (1912) zette hij het bureau van hun vader voort. Zij deden veel restauraties voor Stadsherstel, onder andere aan de Binnenkant en Kalkmarkt, Huis de Pinto, diverse panden aan de Egelantiersgracht (o.a. nr 5).

Sla linksaf naar de Eerste Egelantiersdwarsstraat. Na 100 meter ziet u de Tuinstraat.

25

TUINSTRAAT 53-55-57-59-61 GEVELSTEEN NUMMER 57

Boven de pui, in het midden van het fries, zit een gevelsteen met een over een stok hangend stuk stof. Op de onderhelft van het reliëf valt de stof in plooien over elkaar.

Op de onderrand staat: INT OVDE GROEE LAKE. De streepjes boven de tekst ('tildes') gelden als vervanging van (in dit geval) de letter 'N'. De steen is uit de eerste helft van de 17e eeuw. Bij de restauratie van het pand, in 1986, werd de steen in twee stukken aangetroffen als afdeksteen van de topgevel. Na samenvoeging en restauratie is hij weer in de voorgevel geplaatst.

Loop rechtdoor en sla rechtsaf naar de Westerstraat. Voor een koffiestop kunt u terecht bij de gezellige cafés en terrassen. Sla vervolgens linksaf naar de Eerste Boomdwarsstraat en loop de hele tijd rechtdoor via de Eerste Lindendwarsstraat naar de Tweede Goudsbloemdwarsstraat.

26

TWEEDE GOUDSBLOEMDWARSSTRAAT 6-10

Na de in 1989 gereedgekomen funderingswerkzaamheden in de in deplorabele toestand verkerende panden kon in 1990 begonnen worden met de stabilisatie en het herstel van de casco's van de panden op nummer 6 en 10. Wel bestond er nog even angst voor instorten van de gevels ten gevolge van de zware stormen in begin dat jaar. Zoals vaker bij oude constructies bleek het gevelwerk uit gewoonte aan elkaar te hangen en kon daarna snel met de opbouw worden gestart.

Bij aankoop van Tweede Goudsbloemdwarsstraat 6 was er in het pand op de begane grond een poeliersbedrijf gevestigd, terwijl de insteek ook bewoond was. De eerste verdieping was opslagruimte en de tweede en kapverdieping zijn sinds 1937 onbewoonbaar verklaard.

Na de restauratie keerde de poelier terug en deze heeft nu op de insteekverdieping zijn kantoortje met een mooie glazen pui.

Ga rechtdoor en vervolg u weg naar de Palmdwarsstraat en sla rechtsaf naar de Palmgracht. Aan het einde van de gracht steekt u de Brouwersgracht over. Na 200 meter gaat u rechtsaf naar het Haarlemmerplein.

HAARLEMMERPOORT: TE BEKIJKEN

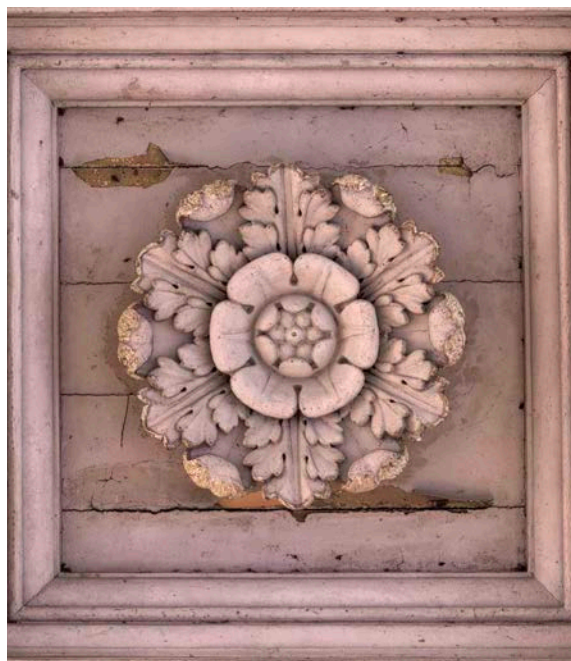
Wij nodigen u van harte uit om onze nieuwste aanwinst te komen bewonderen. Een pand wat wij graag aankochten om te behouden voor de stad met al zijn pracht en praal. Tenminste dat is de bedoeling. Wij als Vrienden van Stadsherstel zijn daarvoor een crowdfundingactie begonnen zodat alle monumentale onderdelen weer gerestaureerd kunnen worden en de poort zijn allure terugkrijgt.

Wij vertellen u graag meer over de poort, de actie en de restauratie. Kom binnen!

WATERTAPPUNT HAARLEMMERPOORT

Op badkamergebied was Amsterdam internationaal bepaald geen trendsetter. De oudste baden van Europa stammen van ver voor onze jaartelling. De Romeinen kenden uitgebreide thermen (badinrichtingen) en ook de eerste openbare toiletgelegenheden stammen uit deze tijd. Pas in de tweede helft van de 19e eeuw kwam in Amsterdam het besef dat voor een goede hygiëne o.a. een efficiënte toevoer van schoon water (voor drinken en wassen) nodig was. De stad had in december 1853 zijn eerste waterleiding gekregen, vanuit de duinen naar een pomp bij de Haarlemmerpoort. Initiatiefnemer was de particuliere Duinwatermaatschappij, met Engels kapitaal. Vrij snel kwamen er tientallen openbare tappunten bij en geleidelijk werd het buizenstelsel doorgetrokken naar de huizen van Amsterdammers. Een drastische wijziging want voor deze innovatie werd het drinkwater door particulieren vanuit de Vechtstreek naar Amsterdam gevaren en opgeslagen in waterkelders.

[Ga vanaf de Haarlemmerpoort over het Haarlemmerplein naar de Haarlemmerdijk.](#)

28

HAARLEMMERDIJK 55

De oudste gedocumenteerde transporten van dit erf met huis dateren van 1642 als Willem Sybrantzen, schilderijenverkoper van beroep, het pand verkoopt aan Obbe Volkertszn, schipper op Hamburg. Hij betaalt er f 5300 voor. In 1658 wordt het achterhuis aan de gang naar de Vinkenstraat apart verkocht voor f 600. Dit achterhuisje wordt in 1688 opnieuw verkocht en ditmaal voor f 800.

In 1737 komen voor en achterhuis weer in gezamenlijk bezit. Koper is dan Maria Schoon, vrouw en gemachtigde van Harmen de Vrij, schipper in dienst der VOC kamer Amsterdam. Zij betalen f 13750. Het pand wordt omschreven als het pand waar 't scheepje' in de gevel staat. De vrije ingang van het achterhuis gaat via de Zalmkopersgang naast Vinkenstraat 68. In 1753 nemen zij hun verlies en verkopen de huizen voor f 7500.

Als Stadsherstel het pand in 1974 koopt is er van een achterhuis geen sprake meer, het is bij het hoofdhuis getrokken. Het is een diep winkelpand met lijstgevel met vele originele onderdelen.

Loop door totdat u aan uw linkerkant de Posthoornkerk ziet. In de kerk vindt de borrel plaats. Vergeet vooral niet een kijkje te nemen in de kelders.

29

EINDE: POSTHOORNKERK, HAARLEMMERSTRAAT 124-126

De Posthoornkerk is de eerste kerk in Amsterdam van P.J.H. Cuypers, die later ook het Centraal Station en het Rijksmuseum zou ontwerpen. De kerk, een kruisbasiliek met driebeukig schip en klaverbladvormige koorpartij, moest op een klein bouwterrein gerealiseerd worden en kreeg daarom twee galerijen boven elkaar. De bouw begon in september 1861. De torens aan de Haarlemmerstraat verrezen in 1887-1889.

De in onbruik geraakte kerk dreigde in de jaren zeventig van de 20ste eeuw gesloopt te worden, maar dit werd dankzij een plan van Stichting de Posthoornkerk voorkomen. In 1989 is de vernieuwde kerk in gebruik genomen. Sindsdien wordt de middenruimte verhuurd voor bijzondere gelegenheden voor de particuliere en zakelijke markt.

De Posthoornkerk is geschikt voor onder andere diners, concerten, recepties en lezingen. Als Vriend krijgt u 5% korting op een Bijzondere Locatie voor het organiseren van uw feestelijke bijeenkomst, huwelijk, diner of zakelijke congressen.

BLAAS DE HAARLEMMERPOORT
NIEUW LEVEN IN!

BOUW MEE AAN DIT ICOON VAN
AMSTERDAMSE TROTS

DOE MEE!

KIJK VOOR MEER INFORMATIE OP:
WW.MIJNSTADSHERSTEL.NL

OF DONEER VIA HET REKENINGNUMMER VAN DE VRIENDEN VAN
STADSHERSTEL IBAN: NL66 INGB 000 5659 267 O.V.V. HAARLEMMER-
POORT, ADRES EN BEDANKJE.

GERED & GERESTAUREERD

Stadsherstel redt en restaureert monumenten en beeldbepalende panden die de markt laat liggen

600 MONUMENTEN EN BEELDBEPALENDE PANDEN

waaronder grachtenpanden, kerken, forten, woonhuizen, gemalen, tramremises, molens en een scheepwerf

VRIENDEN

We doen het samen met onze 2500 Vrienden, aandeelhouders, subsidiegevers, fondsen, vrijwilligers en andere samenwerkingspartners

MET MEER DAN

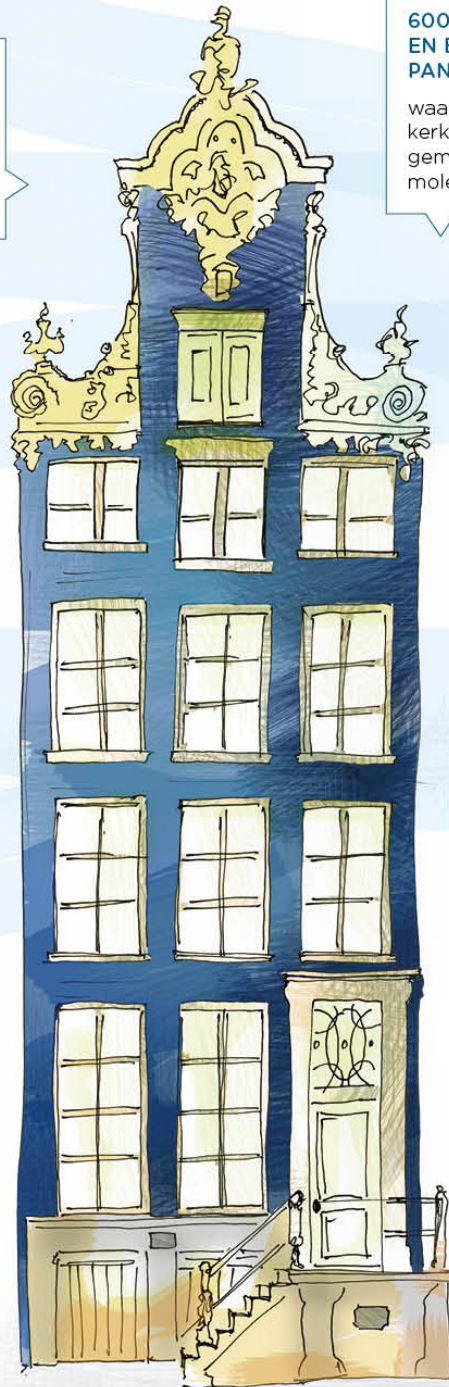
1200 woningen
330 bedrijfsruimten
13 Bijzondere Locaties

HERBESTEMMING

Waar de oude bestemming niet meer mogelijk is zoeken we naar een passende nieuwe

OPENSTELLING & MONUMENTALE MOMENTEN

Bijzondere Locaties worden opengesteld voor cultuur, diners, recepties, huwelijken, en congressen (meer dan 2000 activiteiten per jaar)

RESTAURATIE, HERBESTEMMING, VERHUUR, BEHEER EN
OPENSTELLING VAN MONUMENTEN VOOR NU EN DE TOEKOMST

stadsherstel.nl

VRIENDENWANDELING 27 MEI 2018

Pand geopend voor bezoek

Pand op de route

Pand gerestaureerd door Stadsherstel

